

Volume 10, Special Issue, October 2023, p. 131-149
Turkey's 100th Anniversary (29 October 2023)

ArticleHistory:

Received
26/09/2023
Accept
24/10/2023
**Available
online**
25/10/2023

Article Information

Article Type: Research Article

This article was checked by iThenticate.

Doi Number: <http://dx.doi.org/10.17121/ressjournal.3459>

**CHANGING CONCEPTS WITHIN THE
FRAMEWORK OF THE SYMBOLIC POLICY OF
MUSTAFA KEMAL ATATÜRK: AN EXAMPLE OF
THE NATIONAL SECRET**

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN SEMBOLİK POLİTİKASI
ÇERÇEVESİNDE DEĞİŞEN KAVRAMLAR:
MİLLÎ SIR ÖRNEĞİ

Veronika Tsibenko¹

Abstract

Symbolic politics is a public activity aimed at creating and promoting different ways of understanding social reality and fighting to make them dominant. Mustafa Kemal, the person who implemented this policy during and after the Liberation War in Turkey, skillfully utilized symbolic elements in his Nutuk Speech, establishing it as a significant source for research in this field. Nutuk not only serves as a valuable resource for understanding the transition from the Ottoman Empire to the Turkish Republic, but also exemplifies the power of symbolic politics in shaping discourses and influencing the world. The most important example to analyze in Nutuk is the concept of the "National secret", which highlights how Atatürk combined diverse ideas within the framework of his symbolic policy and utilized creative interpretive ability to maintain his charismatic leadership. This research delves into how Atatürk effectively conveyed messages through Nutuk, who his intended audience was, and how the "national secret" became a crucial concept in his symbolic politics. In Nutuk, Mustafa Kemal incorporates a wide range of ideas, including religious symbols, in a manner that resonates with society's approved symbols. This strategic approach, essential for a successful leader, enables Mustafa Kemal to create a symbolic image of himself. Atatürk's Nutuk shapes societal direction, social values, and standards by interpreting historical events, providing explanations to identify friends and enemies, and, most importantly, constructing the identity for republican Turkey.

Keywords: Atatürk, Nutuk, Turkey, Nation, Symbolic Policy

¹ Prof. Dr., Güney Federal Üniversitesi, Disiplinlerarası Beşerî Bilimler Araştırma Merkezi Müdürü
Puşkinskaya sok. 140, Rostov-na-Donu, Rusya, 344006, Phone: +79185276841. E-mail address:
tsibenkovv@yandex.ru. ORCID: 0000-0001-5755-1231

Özet

Sembolik politika, sosyal gerçekliği değişik anlama şekilleri oluşturmaya ve onları egemen yaptırmak için mücadele etmeye yönelik bir kamusal faaliyettir. Türkiye’de Kurtuluş Savaşı sırası ve sonrasında bu politikayı teşkil eden ve son derece zorlu sembolik unsurlar repertuarını usta bir virtüöz gibi eda eden kişinin Mustafa Kemal olması hasebiyle Nutuk, bu türden bir araştırma için en temel kaynak vasfını kazanmaktadır. Nutuk, Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyet’e geçiş döneminin sadece en mütekamil kaynağı olarak kalmamakta, aynı zamanda söylemler üzerinde olanı tayin etme, dış dünyaya tesir etme ve onu şekillendirme gücünü haiz olması sebebiyle sembolik politika için de şamil bir numuneyi teşkil etmektedir. Nutuk’ta kullanılan “Millî sır” örneğinde Atatürk’ün, kendisinin karizmatik liderliğini sürdürmek için kendisinin sembolik politikası çerçevesinde çeşitli tasavvurlar yelpazelerini nasıl kombine ettiğini ve o yaratıcı yorumlama kabiliyetini nasıl kullandığını görmek mümkündür. Araştırmada Atatürk tarafından Nutuk aracılığıyla nasıl bir mesajın lehte ve aleyhte, hangi gruplara hitaben aktarıldığı ve ayrıca “millî sır”ın ne şekilde sembolik politikanın odak kavramına dönüştüğü gibi konuları durulmaktadır. Mustafa Kemal Nutuk’ta, kendisinin sembolik imajını oluştururken, muvaffak bir lider olmak için bir zaruret olan, toplumun onayladığı sembollerle icra edilmiş bir kimliklendirme görüntüsü verir bir mahiyette dinî semboller de içeren geniş bir tasavvurlar yelpazesine müracaat etmiştir. Atatürk’ün Nutuk’tak’mesajı, tarihi olayları yorumlamak suretiyle toplum, değer yargıları ve standartlar için bir hareket istikameti tayin etmiş, getirdiği izahatlarla dostu ve düşmanı tanımlamış ve en önemlisi de cumhuriyetçi Türk kimliğini biçimlendirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Nutuk, Türkiye, Milliyet, Sembolik Politika

GİRİŞ

Millî Mücadele’nin ve Cumhuriyet devrimlerinin lideri² Mustafa Kemal, 1927 yılında bir dönüm noktası mahiyetine sahip, 6 gün ve 36,5 saat süren, yurtdışında “Maraton Konuşma (Marathon Speech)” namıyla maruf uzun bir konuşma yapmıştır. Bu konuşma, Türkiye Cumhuriyeti tarihyazımının ana istikametlerini tayin etmiş ve devletin de fikri temellerini atmıştır.

Bir önder ve üstün vasıfları olan bir devlet adamı olarak Atatürk, trajedilere ve kahramanlıklara sahne olan Millî Mücadele devrinde toplumuna öncülük etmiş ve yaptığı bu konuşmasını da gelecek nesillere bir nasihat olarak bırakmıştır. Zeynep Korkmaz’ın ifadesine göre Nutuk, “geçirilen felaketli dönemlerin bir daha geri dömemesi ve tarihten edinilen tecrübelerin bir ibret levhası olarak geleceğe ışık tutması, toplumun sağlıklı bir doğrultuda yol alabilmesi için düşüncelerin ve icraatların özlü bir anlatımla yazılı belgeler halinde ölümsüzleştirildiği” türden bir metindir³.

Konuşma daha hazırlık aşamasındayken basın-yayın organlarında, “Tarih yazmak, tarih yapmak kadar mühimdir” sözünü destur bellemiş olan Atatürk’ün⁴ bu minvaldeki düşüncelerini de desteklercesine tarihî bir konuşma olarak nitelendirilmiştir⁵. Mete Kaynar’ın sözlerine göre Nutuk’u anmadan resmî tarih üzerine konuşmak asla ve kat’a mümkün değildir⁶. Bu durum itibariyle Mustafa Kemal, tarihi yapan ve yazan bir şahsiyet olarak⁷ amacına başarıyla ulaşmıştır.

² Hasan Gürkan, “Atatürk’ün Söylev’i (Nutuk) Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi* 13/27 (2013), 124.

³ Zeynep Korkmaz, “Mustafa Kemal Atatürk’ün Büyük Nutuk Adlı Eserinin Tarihi ve Güncel Değeri Üzerine”, *Türk Dili* 56/94 (2007), 322.

⁴ Hasan Cemil Çambel, “Atatürk ve Tarih”, *T.T.K. Belleten* 3/10 (1939), 272.

⁵ Eminalp Malkoç, “The 1927 Republican People’s Party Congress and Mustafa Kemal’s Great Speech From the Perspective of İkdam Newspaper”, *International Review of Turkology* 1/ 2 (2008), 43.

⁶ Mete M. Kaynar, “Sunuş: Resmî Tarihin Kurucu Metni Olarak Nutuk”, *Resmî Tarih Tartışmaları 5. Nutuk* içinde (Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 2010), 10.

⁷ Zeynep Korkmaz, “Mustafa Kemal”, 323.

Aynı zamanda Nutuk, Türkiye Cumhuriyeti'nin siyasi tarihinin birinci elden bir kaynak eserini⁸ ve en önemli siyasi metnini⁹ teşkil etmektedir. Yaptığı konuşma Atatürk tarafından bir siyasi mesaj¹⁰ ve siyasi açıdan bir stabilleşme arayışı çerçevesinde kendisinin siyasi rakipleriyle bir hesaplaşma yöntemi olarak kullanılmıştır. Bu yoluyla Nutuk, “bir yakın tarih müdafaanamesi, bir iddia ve ithamname”¹¹ mahiyeti kazanmıştır. Hamdullah Suphi'nin sözlerine göre “Cephedeki zaferi O'nun kılıcı kazandı. Fakat içerideki davayı kazanan onun hitabetidir. Onun o kadar muhalifi vardı, neye yenildiler? Hitabetinin devliğine”¹². Bu sebeple, Atatürk'ün Millî Mücadele'yi kendi perspektifinden anlatırken Nutuk'u “iktidarını ve kurmak istediği, kendinden sonrasına da kalmasını arzuladığı sistemi pekiştirmek”¹³ için kullandığı şeklindeki Özgün Kabacaoglu'na ait ifadelerin yerinde ve isabetli oldukları teslim edilmelidir. Bu minvalde Nutuk, hakikaten de geleceği tasarlamaya yönelik bir eserdir¹⁴.

Tüm bunların haricinde Mustafa Kemal, Nutuk'ta Atatürkçü düşünce sisteminin de temellerini¹⁵ atacak olan aynı zamanda nevi şahsına münhasır bir dil meydana getirmiştir. Muhsine Börekçi tarafından gayet isabetlice Atatürkçe adıyla anılan¹⁶ bu dil, Türkiye'de müteakip yılların tüm siyasi jargonunu tayin etmiştir¹⁷. Bugün hâlâ o nevi şahsına münhasır diliyle birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin en önemli siyasi metni olma vasfını koruyor olmasından mütevellit Nutuk'un, Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçiş dönemi kavramlarına dair tetkikler için en birincil ehemmiyeti haiz olması gayet tabiidir.

Nutuk'un içeriğinde kullanılmış tüm kavramlar arasında sadece iki kez zikrolunmuş olan “millî sır” kavramı Atatürk'ün, eski Osmanlı anlatısının üzerine yeni millî anlatıyı nasıl uyguladığını tüm açıklığıyla gösterir mahiyette hususi bir örnektir. Bu örnek aynı zamanda Atatürk'ün, kendisinin siyasi lider imajını sembolik politika yardımıyla nasıl şekle soktuğunu da tetkik etme imkanı sunmaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti'nde sembolik politikanın kullanımı, yeteri kadar tetkik olunmamış fakat yapılacak araştırmalar için son derece geniş bir konu başlığını teşkil etmektedir. Bu politikanın kaynağını teşkil eden ve son derece zorlu sembolik unsurlar repertuarını usta bir virtüöz gibi eda eden kişinin Mustafa Kemal olması hasebiyle Nutuk, bu türden bir araştırma için en temel kaynak vasfını kazanmaktadır. Bu bağlamda, sembolik politikanın ne olduğunu ve onun icraası için Nutuk'un nasıl kullanıldığını ele almak gerekmektedir. Çalışmamızın devamında, Atatürk tarafından mezkur metin aracılığıyla nasıl bir mesajın lehte ve aleyhte, hangi gruplara hitaben aktarıldığı ve ayrıca “millî sır”ın ne şekilde sembolik politikanın odak kavramına dönüştüğü gibi konuların üzerinde durulacaktır.

Sembolik Politikanın Mahiyeti ve Hususiyetleri

“Sembolik politika” (*symbolic policy, symbolic politics*) terimi, ilk kez XX. asrın 60lı yıllarında siyasilerin sembolik ifade kullanımlarına dikkat çeken Murray Edelman'ın çalışmaları sayesinde¹⁸ literatürde yaygınlık kazanmaya başlamıştır. Edelman'a göre semboller, münferit bir takım mefhumlar (imajlar, isimler, forslar vs.) yahut işaretler olmaktan daha çok, “alınan bilgi repertuarını belirli bir şekilde tasavvur edilmiş bir hale sokmak için bir teşkilatlandırma yöntemi”¹⁹ gibi ifade edebileceğimiz eylemler yahut

⁸ Ekrem H. Bayar, Doğan Yıldız, “Tarihsel Olayları Çözümlemede Metin Madenciliği: Nutuk Üzerine Bir Uygulama”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 68 (2021), 194.

⁹ Hasan Gürkan, “Atatürk'ün Söylev'i (Nutuk) Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi”, 123-136; Mete M. Kaynar, “Sunuş”, 10; Cezmi Eraslan, “Nutuk”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 33, (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 277.

¹⁰ Ekrem H. Bayar, Doğan Yıldız, “Tarihsel Olayları Çözümlemede Metin Madenciliği”, 194.

¹¹ Cezmi Eraslan, “Nutuk”, 277.

¹² Muhsine Börekçi, “Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri”, *The Journal of International Social Research* 1/5 (2008), 357.

¹³ Özgün Kabacaoglu, “Hatıratlarla Karşılaştırmalı Nutuk: Gazi Mustafa Kemal Atatürk. İstanbul Kültür A.Ş., İstanbul, 2020”, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi* 68 (2021), 707.

¹⁴ Muhsine Börekçi, “Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri”, 373.

¹⁵ Cezmi Eraslan, “Nutuk”, 277.

¹⁶ Muhsine Börekçi, “Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri”, 373.

¹⁷ Mete M. Kaynar, “Sunuş”, 10.

¹⁸ Murray Edelman, *The symbolic uses of politics* (Urbana: University of Illinois Press, 1964).

¹⁹ Murray Edelman, *Politics as symbolic action. Mass arousal and quiescence* (Chicago: Markham publishing company, 1971), 34.

“sembolik icraatlerdir”. Buradan yola çıkarak, sembollerin değişiminden ziyade, onların yeniden yorumlanışları yahut birkaçının birlikte yaratıcı bir şekilde kombine edilmişleri üzerinde durulabilir.

Sembolik mücadele ve sembolik sermaye gibi tanımlara dayanan sembolik güç (*pouvoir symbolique*) kavramını literatüre, Fransız sosyolog Pierre Bourdieu kazandırmıştır. Bourdieu'ya göre sembolik güç, söylem yoluyla olmakta olanları tayin etme, olanları istenilen gibi gördürme ve indandırma, bir dünya görüşünü tesis etme ya da onu değiştirme ve bunlarla birlikte de dış dünyayla etkileşime geçebilme yani bu da demek oluyor ki doğrudan dünyaya tesir edebilme gücüdür. Seferberlik etkisi sayesinde nesnelere yahut özneleri tarafından karşı bir tepkiyle muhatap olmayan böylesi bir güç, zor kullanmak suretiyle (fizikî yahut ekonomik) elde edilebilecek olana eşdeğer bir kazanımı mümkün kılmaktadır ancak bu sadece ve sadece bu gücün meşru olarak kabul edilmiş olmak yani keyfi kararlar alan bir güç olarak algılanmıyor olmak şartına bağlıdır. Bourdieu, kelimeleri ve söylemleri bir düzeni ayakta tutma yahut onu yıkmaya dönüştüren nesnenin, bu kelimelerin ve onları sarf eden kişinin meşruiyetine olan inançtan başka bir şeyin olmadığını ifade etmektedir²⁰.

Her ne kadar Bourdieu “sembolik güç” mefhumunu, teşkilatlandırıcı bir güç yahut başka bir şekilde ifade edecek olursak aleme nizam verme (*World-making*) gücü diye telakki ederek, onu daha çok kolektif, sınıfsal olan bir mücadelenin içine dahledip, oraya mal etse de yeni bir zümre kurmak için kendi zümresinden gereken yetkiyi alan “yetkilendirilmiş bir simanın” varlığından bahsetmektedir. Bourdieu için yeni bir zümrenin zuhur edişinin, onun sıfırdan vücuta getirildiği manasına gelmediğini, onun ancak şimdi bilinir ve tanınır olduğu, zaten var olan zümreler arası nesnel ilişkiler temelinde bir birleşme anlamına geldiğini belirtmek gerekmektedir²¹.

Biz bu çalışmamızda, ele aldığımız sembolik politika konusu hakkında önemli araştırmacılardan biri olan Olga Yu. Malinova'nın, “siyasi aktörlerin toplumsal gerçekliklerin yorumlanışında belirli bir takım yöntemler domine edici olarak üretmek ve teşvik etmek/dayatmak hedefindeki icraatları”²² şeklinde izah ettiği ve politikanın özel bir başlığı olarak değerlendirdiği sembolik politikanın çağdaş bir tanımını kullanacağız. Olga Yu. Malinova, bu hususların haricinde ayrıca, sosyal gerçekliklerin yorumlanışında farklı yöntemlerin bir çekişme içerisinde olduğuna da vurgu yaparak, mevcut sosyal düzenin tartışmaya açılmasının, sembolik politika için en az onun meşrulaşması kadar önemli bir aşama olduğunu ifade eder²³.

Alison Brysk, sembolik politikanın işlevlerini ve en göze çarpan karakteristik hususiyetlerini tahlil ederken bu politikanın, lazım gelen anlatıları, yorumları ve duyguları kullanarak ve yaratarak, insanların kolektif bir eyleme seferber edildiği esnada “seferberliğin sembolüne dönüşmüş siyasi öznelerin, çıkarlar ve kimlikler hakkındaki tasavvurları değiştirerek, onlara meydan okuyarak ve gölgede kalmışlarını meydana çıkartarak yeni siyasi fırsatlar yaratabilecekleri,” kamu nizamının hem bekasını temin etmek için hem de onu değiştirmek için ehemmiyet arz eden dönüştürücü bir potansiyel barındırdığına dikkat çekmektedir²⁴. Sembolik olanlar haricindeki diğer kaynakların yetersizliği ihtimaline de rağmen sembolik politikanın başarı göstermesi durumunda kamu hayatındaki değişiklikler, önceliklerin yer değişimleri, yeni bir kolektif kimliğin şekillendirilmesi, kamunun gündeminin biçimlendirilmesi yahut devletin taşıdığı kimliğin tartışmaya açılması şeklinde olmaktadır²⁵.

Algı değişimlerini politika değişimlerine dönüştürmek için sembolik politika, bireyleri, kamu kaidelerini, devletle olan münasebetleri, gündemi, kurumları ve siyaseti, bunların

²⁰ Pierre Bourdieu, “Sur le pouvoir symbolique”, *Annales. Economie. Société. Civilisations*, 3 (1977), 405-411.

²¹ Pierre Bourdieu, “Espace social et pouvoir symbolique”, *Les choses dites* içinde (Paris: Éditions de Minuit, 1987), 147-166.

²² Olga Yu. Malinova, “Simvolicheskaya politika i konstruirovaniye makropoliticheskoi identichnosti v postsovetskoi Rossii”, *POLIS 2* (2010), 92.

²³ Olga Yu. Malinova, “Simvolicheskaya politika: Kontury problemnogo polya”, *Simvolicheskaya politika, 1. Konstruirovaniye predstavlenii o proshlom kak vlastnyi resurs* içinde (Moskva: INION RAN, 2012), 11-12.

²⁴ Alison Brysk, “Hearts and minds”: bringing symbolic politics back in”, *Polity* 27/4 (1995), 561-562.

²⁵ Ibid, 562.

meşruiyetlerini tartışmaya açmak suretiyle, en başarılı bir şekilde de tüm bunları, kimliği yahut onun bileşenlerini yeniden biçimlendirerek ve en fail simasıyla birlikte camianın mensuplarını kimliklendirerek değişime sevk etmektedir²⁶.

Sembolik politikanın başarı yüzdesi, sembollerin mevcut kültüre uygun olması, tarihi bir karşılığı bulunması, diğer sembolleri kendine eklemeyerek kuvvetini pekiştirebilmesi ve kitleleri eyleme sürükleyebilmesi gibi sıralanabilecek bir dizi faktöre bağlıdır. Bir kahramanlı hikayesi yahut bir destan ortaya koymak için hikayenin yapısı, birbirleriyle bağlantılı bölümlerden oluşmalı, olaylar sistemleştirilmiş, nizama sokulmuş ve kronolojik olarak sıralanmış olmalıdır. Anlatının fail şahsı ise dinleyicisinde duygusal bir yakınlık hissi uyandırmalıdır. Bunların haricinde anlatının aktarılacağı kanallar, kapsam alanları da önemli bir değişkeni teşkil etmektedirler.

Verilmek istenen mesajın içeriği, dini bağlamda kimi meselelere verilen yanıtlar aracılığıyla da olmak üzere, kimliğe, rollere, değerlere, bireylerin kendi kaderlerini nasıl tayin edeceklerine dair yeni bir tasavvur barındırmakta olup, standartları belirlemede, meselelere ve mefhumlara izahatler getirmekte, dostun ve düşmanın kim olduğu tanımlamaktadır. Verilmek istenen mesaj, olayları artık yeni kabul edilmiş değerler çerçevesine oturtmak yahut kendisinin meşruiyet talebini tatmin etmediği için mevcut siyasi nizama tartışmaya açmak suretiyle toplumda akis uyandırıp, yeni bir alternatif gerçeklik yaratarak ve yeni bir kamu nizama önererek siyasi bir değişimi tetikleyebilir²⁷.

Sembolik politikada, toplumda karşılığı olan başarılı bir iletişimin şartlarından birini teşkil eden karizmatik liderlik, bu türden değişimler için karakteristik bir mahiyete sahiptir²⁸. Edelman bu tarz bir liderliği, iktidar, sorumluluk, cesaret, müteşamillik vs. gibi liderlik vasıflarının kamununun iştirak ettiği nümâyişler üzerinden edinildiği bir liderlik olarak tanımlamıştır. Liderlik pozisyonunun yitirilmesi liderin, kendisini karşısında kimliklendirdiği ve şahsiyetlendirdiği muhalefet ile artık baş edemiyor olduğu görüntüsünü vermesiyle bağlantılıdır²⁹. Yine bu hususta, Edelman'a göre liderin, kendisini kamunun onayladığı sembollerle kimliklendirmesi bir zarurettir zira aksi takdirde rasyonalite kaybının eşlik ettiği kamudaki huzursuzluk, korku ve oryantasyon bozukluğu kuvvet kazanmaktadır³⁰.

Sembolik politikanın mahiyetini ve temel hususiyetlerini teorik düzeyde izah ettikten sonra şimdi, bu politikanın pratik düzeyde nasıl uygulandığının örnekleri için Nutuk'u değerlendirmeye geçebiliriz.

Atatürk'ün Sembolik Politikasının bir Parçası olarak Nutuk

Bir sembolik politika tetkikinde Nutuk'un bir kaynak eser olarak ele alınabilmesi için evvela onun nasıl bir bağlamda ortaya çıktığı, taşıdığı mesajın kim tarafından kime yönelik olduğu ve ancak bunların ardından içeriği üzerinde durulması gerekmektedir.

Nutuk'un yazarının kim olduğu, kimseyi bir şüpheye sevk etmeyecek bir şekilde herkesin malumudur. Mustafa Kemal, bu eseri bizzat kaleme almış ve bir konuşma olarak da seslendirmiştir. Yakın çevresindeki kimselerle yaptığı mülâhazaların ardından bir takım düzenlemeler yapmış ve bu düzenlemeler için bazıları uykusuz geçen geceler boyunca aralıksız olarak mesai sarfetmiştir. Böyle bir mesainin ardından da konuşmasını kamuya arz etmiştir. Konuşmanın bir kısmı Ankara'da, bir kısmı ise Atatürk'ün Mayıs 1927'de üç kez kalp krizi geçirdikten sonra³¹ 1919'dan beri ilk kez geldiği İstanbul'da yazılmıştır. Mustafa Kemal metni, seslendirilmeleri için yer yer sözü Millet Meclisinde Riyaset Divanı Kâtipliği yapan Ruşen Eşref Bey'e devrettiği resmi evrak haricinde bizzat kendisi seslendirmiştir.

²⁶ Ibid, 580-581.

²⁷ Ibid, 576-579.

²⁸ Ibid, 563.

²⁹ Murray Edelman, *The symbolic uses of politics*, 81-82.

³⁰ Ibid, 192.

³¹ Mete M. Kaynar, "Nutuk'u okumak", *Resmi Tarih Tartışmaları 5. Nutuk* içinde (Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 2010), 39-40.

Nutuk, Atatürk tarafından 15-20 Ekim tarihleri arasında Cumhuriyet Halk Fırkası'nın İkinci Büyük Kurultay'ında, Ankara'da, II. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin büyük salonunda okunmuştur ki konuşmanın yeri ve bağlamının hususi bir mana taşımadığını söylemek yanlış olacaktır. Zira Mustafa Kemal kurultayda, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın Reis-i Umumisi sıfatıyla söz almış ve kendi konuşmasından evvel, oturumu da bu sıfatla başlatmıştır. Aynı zamanda kendileri bu esnada Ankara mebusu ve Türkiye Cumhuriyeti'nin, ilk dönemi sona yaklaşan cumhur reisi idi. Dolayısıyla denilebilir ki Atatürk bu konuşmasını, kendisinin meşruiyetini temin eden en birincil platformda ve bir hafta kadar sonra Türkiye'nin yeni cumhur reisini seçecek olan şahısların önünde icra etmiştir. Böylelik Mustafa Kemal bu platformda, kendisinin sembolik liderliği için tüm imkan ve şeraiti mücehhez olan bir karizmatik ulusal lider olarak söz almıştır.

Doğası gereği her sembol karşılıklı iletişime tâbidir fakat sembolik politika için dinleyici kitlesi, siyasi tesirde bulunulacak hedef nesne olarak birincil bir önceliğe sahiptir. Atatürk'ün konuşmasını kime hitabeten icra ettiği meselesini ele alırken, konuşma sırasında kürsünün doğrudan muhatapları olarak Meclis salonunda bulunan dinleyicilerin kimler olduğunu hatırlatmak gereklidir. Bu dinleyici kitlesi 315 mebus, Cumhuriyet Halk Fırkası'nın 126 delegesi (Türkiye'nin 63 bölgesinden 2şer kişi olarak)³², yüksek rütbeli askerler ve ayrıca yabancı diplomatlara ek olarak münferiten davet edilmiş özel şahıslardan oluşmaktaydı. Kurultay'ın açılışında bilhassa SSCB, ABD, Afganistan, Lehistan, Çekoslovakya büyükelçileri, Arnavut Büyükelçiliği temsilcisi ve İran sabık Savunma Bakanı yer almışlardır³³. Atatürk, tüm konuşması boyunca "Efendiler" yahut "Muhterem Efendiler" hitabıyla pek çok kez doğrudan salondaki haziruna seslenmiştir.

Buna rağmen yine de Mustafa Kemal bizatihi, bu konuşmasını en başlarda Türk ulusuna sesleniş ve ona verilecek bir hesap olarak addetmekteydi. Konuşmasına "senelerden beri devam eden faaliyet ve icraatımızın milletimize hesabını vermek vazifem", "ifası (yapılması) zaruri bir vazife"³⁴ ve ayrıca bir yerde "Türk Cumhuriyeti tarihi için bir vazife"³⁵ diye adlandırmaktaydı. Bundan ötürü Nutuk'un bir ulusa sesleniş hususiyeti taşıması şaşırtmamaktadır. Yapılan bu ulusa sesleniş³⁶, meşruiyetin ana kaynağının sadece Atatürk için değil, aynı zamanda Türkiye'deki her bir siyasi güç için de sadece ve sadece ulusun kendisi olduğunu en kuvvetli bir şekilde vurgulamıştır.

Bunun haricinde Atatürk, konuşmasının kapanış kısmında, yükümlülüklerini anlatarak doğrudan Türk gençliğine hitap etmektedir. En başlarda, konuşmanın gençliğe yönelik kısmının "Ey Türk genci!" şeklinde daha şahıslaştırılmış bir hitabetle başlaması öngörülmüş fakat Mustafa Kemal onu, sonrasında bir lafz-ı meşhura dönüşecek olan "Ey Türk gençliği!" ifadesiyle değiştirerek³⁷, editöryal bir müdahalede bulunmuştur. Gençliğe hitabedeki son hitap söylemi "Ey Türk istikbalinin evladı!" şeklinde bitmekte olup, her bireyin geleceğin karşısında şahsi bir sorumluluğu olduğunu altını çizmektedir. Konuşmanın kapanış kısmı öylesine duygu yüklü idi ki tanıkların şahadetine göre hem dinleyicilerin hem de konuşmacının gözlerinin yaşarmasına sebebiyet vermiştir³⁸.

Nutuk'un bahsi geçen bu kısmı, öylesine büyük bir ehemmiyet arz etmektedir ki konuşmanın yapıldığı devirde yaşayanlar ve onların ardından da araştırmacılar, Atatürk'ün bu konuşmanın ana muhatabının doğrudan gençlik olduğu kanısına kapılmışlardır³⁹. Bilhassa Korkmaz, Nutuk'un sadece kapanış kısmının değil, aynı

³² Mete M. Kaynar, "Sunuş", 9.

³³ Mete M. Kaynar, "Nutuk'u okumak", 37; Eminat Malkoç, "The 1927 Republican People's Party Congress", 43.

³⁴ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, (Ankara: Kaynak Yayınları, 2015), 28.

³⁵ Cezmi Eraslan, "Nutuk", 276.

³⁶ Zeynep Korkmaz, "Mustafa Kemal", 322.

³⁷ Bkz.: Afet İnan, *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler* (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2007), 440-444.

³⁸ Muhsine Börekçi, "Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri", 355.

³⁹ Yücel Atilla Şehirli, "Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin Tahlili", *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi* 47/16 (2000), 637-644; Afet İnan, "Büyük Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi", *BELLETTEN* 30/120 (1966), 515-524.

zamanda özü itibariyle metnin tamamının da Atatürk'ün Cumhuriyet'in muhafazasını emanet ettiği, gençliğe yönelik bir hitabe olduğunu ifade etmektedir⁴⁰.

Bunların haricinde, Atatürk'ün konuşmasının dolaylı muhatapları arasında “vatan hainleri” ve adları Nutuk'ta defaatle zikrolunan kendisinin siyasi muhalifleri de yer almaktadır⁴¹. Bu zümreden en önemlileri olarak, Rauf Orbay, Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy ve Sultan Vahdettin şahsında tüm Osmanlı hanedanı ve ayrıca Mustafa Kemal'in ifadesine göre “isyan ve ihtilal çıkarmak, millî şuuru felce uğratmak, yabancı müdahalesini kolaylaştırmak gibi hainane teşebbüsler”⁴² için teşkilatlandırılmış İngiliz Muhipleri Cemiyeti başta olmak üzere İngiltere tarafından desteklenen sair şahıslar ve organizasyonlar zikrolunabilir. Hakikaten de Mustafa Kemal'in bu kürsü konuşması tam da 1 Kasım 1927'de düzenlenmesi gereken Cumhur Reislîği Seçimleri arefesine denk gelmiş olup, Millî Mücadele liderleri arasındaki bölünme, Şeyh Said İsyanı'nın bastırılması ve hemen ardından Cumhuriyet Halk Fırkası ile rekabet halindeki Terakkiperer Cumhuriyet Fırkası'nın 1925'te kapatılması, tek partili idarenin, İstiklal mahkemelerinin icraatlerinin ve Mustafa Kemal'in siyaseten baskınlığının muhalifleri tarafından gelen eleştiriler, Mustafa Kemal'e hedef alan 1926 tarihli İzmir'deki suikast girişimi gibi siyasi istikrarsızlığın üstesinden gelinilmeye çalışıldığı şartlar içerisinde gerçekleşmiştir.

Birkaç ay kadar önce düzenlenen parlamento seçimlerinde kabul edilemeyecek kadar düşük katılım (%20) ise siyasi vaziyetin gerginliğini daha üst bir raddeye taşımıştır. Mustafa Kemal bu meseleye konuşmasında, olayları “doğru” bir şekilde okuyarak ayrıca dikkat çekmektedir: “Halkın bütün tabakaları mefkurelerini temin edecek etkenleri ve unsurları fırkamızın icraat ve faaliyetinde arıyorlar ve buluyorlar. Bu hakikatin en son ve bariz delili, son genel seçimlerde aziz ve necip milletimizin fırkamıza gösterdiği destek ve itimattır. Bunu şükran ve iftiharla yad ederim”⁴³.

Atatürk hem ulusun hem de kendisini reyleyecek olan parlamenter seçmenlerinin önünde kürsüye çıkmıştır. Onun bu işteki şüphesiz en temel gayesini ise yakın bir tarihte düzenlenecek olan Türkiye Cumhuriyeti Cumhur Reislîği seçimlerine hazırlıklı girmesine ve bu seçimlerde rakiplerine karşı mutlak bir üstünlük elde etmesine vesile olacak sembolik bir zafer teşkil etmekteydi ve böylece de mümkün olan yegane usül olarak tek partili idare düzeninin temelini sağlamlaştırmak idi. Bu şekilde Cumhuriyet Halk Fırkası Atatürk'ün liderliğini pekiştirmiş, Atatürk ise otoritesi ve liderlik karizmasıyla bu fırkanın bekasını ve tekelliğini teminat altına almıştır.

Sembolik siyasi liderlerin rekabeti, Nutuk'un zuhur edişinden çok kısa süreler içerisinde kendisini göstermiş ve Mustafa Kemal'in muhalifleri, icraatlerini savunma mahiyetinde açık mektuplar ve Nutuk'a alternatif otobiyografiler yayımlamışlardır. Fakat her iki tür için de ortak bir hususiyet olarak bunlar, en iyi ihtimalle 1960'lı yıllara dek engellenmişler, görmezden gelinmişler ve Türk okurlarına erişememişlerdir. Hülya Adak'ın ifadesine göre, söz konusu devrin tarihine ilişkin alternatif versiyonlar, Türkiye'nin bağımsızlık mücadelesinin ve ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunun tarih yazımını Nutuk'un tekelleştirdiği onlarca yıl boyunca sessiz ve sedasız kalmışlardır⁴⁴.

Bu veçh ile denebilir ki Mustafa Kemal'in vermek istediği mesaj eş zamanlı olarak hem onun silah arkadaşlarını hem onun hasımlarını hem de Türk ulusu şahsında geniş bir dinleyici-okur kitlesini muhatap almıştır. Peki bu verilmek istenen mesaj, hangi kanallar aracılığıyla ve ne derece şamil bir kapsam ile aktarılmıştır? 1927'de Atatürk'ün konuşması sırasında doğrudan salonda bulunan birkaç yüz kişi kadar hazirunun haricindeki binlerce kişi, konuşmanın içeriğini altı günlük süre zarfında günlük haber malzemesi olarak kullanan gazeteler vasıtasıyla takip edebilmişlerdir.

⁴⁰ Zeynep Korkmaz, “Mustafa Kemal”, 328.

⁴¹ Daha detaylı bilgi için Bkz.: Hasan Cicioğlu, “Atatürk'ün Büyük Nutuk'ta Adları Geçen Muhalifleri, Muhalefet Gerekçeleri, Atatürk'ün Cevabı”, *Yetmiş beşinci Yılında Büyük Nutuk'u Anlayarak Okumak Bilgi Şöleni 17-18 Ekim 2003* içinde (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 2003), 111-155.

⁴² Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 35.

⁴³ Ibid, 27-28.

⁴⁴ Hülya Adak, “National Myths and Self-Narrations: Mustafa Kemal's Nutuk and Halide Edib's Memoirs and The Turkish Ordeal”, *The South Atlantic Quarterly* 102/2-3 (2003), 510-511.

Artık 1928 yılına gelindiğinde ise Mustafa Kemal'in konuşması, 100.000 nüsha gibi o zamanlar için akıl almayacak kadar büyük bir tirajla Ankara'da neşredilmiştir. Bu tiraj, o zamanlar 13,6 milyon nüfusu olan Türkiye Cumhuriyeti'nde ancak yaklaşık olarak 700 bin kişinin okuyacağı hesap edildiğinde devasa bir sayıya tekabül etmektedir. Nutuk bu ilk neşrinden sonra, daha anlaşılabilir hale getirilerek (Arap alfabesinden Latin Alfabesine aktararak, kullanımdan kalkmış Osmanlıca kelimeler yerine yeni, Türkçe kelimeler getirilerek) pek çok kez yeniden neşredildiği de olmuştur⁴⁵. Bugüne dek Nutuk, Türkiye'de onlarca yayınevi tarafından farklı zamanlarda defaatle basılmıştır⁴⁶. Bunun haricinde, Maarif Vekaletinin bir kongresinin nihayetinde, Nutuk'taki gençliğe hitabenin okullarda okutulması ve her sınıfın duvarına asılması kararı alınmıştır⁴⁷. Bu kararlar bu metin, Türkiye'deki bütün gençliğin erişebileceği ve içerisine yerleştirilmiş olan sembolik politikayla muhataplarına başarılı bir tesirin teminat altına alındığı, bir nevi bir siyasi vasiyetnameye⁴⁸ dönüştürülmüştür.

Atatürk'ün Sembolik Politikası'nın Temeli Olarak Ulusal Mit

Çalışmamızın başlarında belirtildiği üzere sembolik politika, dış dünyaya tesir etmek ve onu biçimlendirmek için sembollerden dayanak bulmaktadır. Bu amaçları doğrultusunda sadece sembollere değil, aynı zamanda mitlere yahut John A. Armstrong'un terminolojisindeki gibi sembolik mit düzeneklerine ve bir zümrenin üyelerinde ortak kader hissi ile düşmana karşı dayanışma ruhu yaratan kurucu mitlere (*constitutive myth*) dayanmaktadır⁴⁹.

Her mit, bir ritüel gibi düzenli bir şekilde tekrarlanmak suretiyle daimi olarak berkitilme gereksinimi içerisindedir. Mitin tekrarlanması, bir kamu zümresini belirli bir takım meselelerin çözümünde seferber etmek imkanı tanıyarak fiilen uygulanabilirliği ile pratik bir karşılığa sahiptir⁵⁰. Nutuk da aynı şekilde bir kutsallaşma sürecine uğramış ve onu okuma eylemi, ritüel bir davranış formu hüviyetini kazanmıştır. Mete Kaynar'ın ifadesine göre "Nutuk kutsallaştırılıp resmî ideolojinin amentüsü haline getirildikçe, kürsüye çıkan her "devlet büyüğü" kendisini, konuşmasının bir yerinde, konuşma mevzuuyla alakalı yada alakasız hiç fark etmez, Nutuk'tan bahsetmek yada Nutukta Atatürk'ün söylediği bir sözü aktarmak zorunda hissettikçe Nutuk, siyasi belagatin bir numaralı kaynağı haline geldikçe, gittikçe anlaşılmasız, anlaşılmasına da gerek duyulmaz bir metin haline" gelmiştir⁵¹. Bu hususta yine Nutuk, o veya bu konuşmalarda seslendirilmekle kalmıyor, Türk sahnelerindeki prodüksiyonlarda teatral formlarda da varlığını sürdürmeye devam etmektedir⁵².

Adak'ın bir tespitine göre tarih ile mit arasındaki fark mitin, sadece bir gerçeklik modeli olmaması, aynı zamanda bir de gerçekliğin yerine geçen bir misal model olmasından ve ayrıca, tarihten farklı olarak sadece belirli bir topluma mahsus olarak muhkem bir yerde iktidara mahkum olmasından ileri gelmektedir⁵³. İktidarın sembolik politika vasıtasıyla meşrulaştırılması için, ortak köken miti (*Genealogical myth, Origin Myth*), kimliklendirici mit (*Identity myth*), hanedan miti (*Dynastic myth*) gibi mitler aktif olarak kullanılmaktadır. Bir ulus devlet olan Türkiye Cumhuriyeti örneğinde ise ulusal mit (*National myth*), tüm bu mitlerin bileşkesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Nutuk, en temel ulusal anlatı olarak Türk (Kemalist) ulusal mitinin en temel dayanağını teşkil etmektedir⁵⁴. Atatürk tarafından istifade olunan bu ulusal mit, temelinde 19. asrın ikinci yarısından itibaren Osmanlı İmparatorluğunda cereyan eden süreçlerin izlerini taşıyan bir Türk ulus fikrini barındırmaktadır. Hangi inanca ve kökene mensup

⁴⁵ Mete M. Kaynar, "Nutuk'u okumak", 41-43, 46; Cezmi Eraslan, "Nutuk", 278.

⁴⁶ Kadir Dede, "Ezoterizm, Kemalizm ve Din. Kutsal bir Kitap Olarak Nutuk", *Resmî Tarih Tartışmaları 5. Nutuk* içinde (Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 2010), 193.

⁴⁷ Eminalp Malkoç, "The 1927 Republican People's Party Congress", 49.

⁴⁸ İsmet Giritli, "Okunuşunun 70. Yılı Kutladığımız Büyük Nutuk Nedir", *ATAM Dergisi* 13/38 (1997), 650.

⁴⁹ John A. Armstrong, *Nations before nationalism* (Chapel Hill: University of North Carolina Press, 1982), 9.

⁵⁰ Hülya Adak, "National Myths and Self-Narrations", 513.

⁵¹ Mete M. Kaynar, "Sunuş", 13.

⁵² Mete M. Kaynar, "Nutuk'u okumak", 96-97.

⁵³ Hülya Adak, "National Myths and Self-Narrations", 513.

⁵⁴ Ibid, 512, 514.

olduğundan bağımsız olarak Batılılaşmaya hazır herkesi içerisine dahleden, bölgesel bir mahiyet taşıyan Osmanlı ulusu (*Milliyet-i Osmaniye*) fikri, az evvel zikrolunan devirde ivme kazanmıştı⁵⁵. 19. asrın son çeyreğinde ise, sair etnik ve mezhepsel zümreleri müşterek bir devlet teşkilatı etrafında yeknesaklaştırmayı ileri süren, müşterek vatan (*Vatan-ı umumî*) mefhumunu propaganda eden ve “toprak kardeşliği” olarak telakki edilen “unsurların birliği” (*İttihad-ı Anasır*) doktrini popülerlik kazanmıştı⁵⁶. Bu fikrî miras, İttihatçılar tarafından tevarüs edilmişti fakat Osmanlı İmparatorluğunun Avrupa’daki topraklarının %80’inden fazlasını yitirdiği Balkan Savaşlarının ardından⁵⁷ “hakim ulus” (*Millet-i Hakime*) formülü yaygınlık kazanmış olup, fiiliyatta Osmanlılık ve Türk Milliyetçiliği arasında bir geçiş basamağı halini alarak⁵⁸, Türk kimliğini taşımaya hazır tüm Müslümanları birleştirmiştir.

“Millî” ve “Millet” kelimeleri, Nutuk’ta en çok kullanılan 5 kelime arasında olmakla birlikte⁵⁹ bunlardan ikincisi toplamda 277 kez tekrar etmektedir. Bunların yanında, yine bunlarla ilintili mefhumlardan “millî mücadele” kavramına Nutuk’ta 40 kez, “millî ordu” kavramına 30 kez, “millî siyaset” kavramına ise 21 kez rastlanılmaktadır. “Millî menfaat, millî devlet, millî amaç, millî kültür, millî irade” gibi tamlamaların kullanımı da gayet sıktır⁶⁰. Nutuk’un metninde “İttihad-ı Anasır” konseptinin yerini, “millî birlik” (Vahdet-i millîye) almıştır.

Millî Mücadele, fiilen bir hayatta kalma ve vatanın muhafazasını, milletleşme meselesi üzerinden ikame eden bir meseledir⁶¹. Bu bağlamda, “Türk” kelimesinin Nutuk’un metninde 182 kez kullanılması bir tesadüf sonucu değildir ki bir de bu kelimeye, “zavallı, bedbaht, mazlum” gibi tanımlamalar eşlik etmekte olup, bunlar aracılığıyla Millî Mücadele sırasında ulusun uğradığı felaketlere ve adaletsizliklere atıfta bulunmaktadır⁶².

Nutuk’ta “ordu” ve “millet” kelimeleri birleştirilmekte ve yine “vatan” ve “istiklal” kelimeleri onlarla birlikte kullanılmaktadır. Yakın Doğu’da geleneksel olarak doğum yahut yaşam yeri olarak telakki edilen fakat kimliğin kilit unsuru olmayan ve devlete sadakat göstergesi vermeyen “Vatan” terimi, Tanzimat devri itibarıyla artık devlet düzeyinde bir tanımlı mündemiç olup, millî gururun nesnesi haline gelmiştir⁶³. Nutuk’taki 74 kez tekrar eden⁶⁴ ve hepsinin en önemlisini teşkil eden terim “İstiklâl” olmuştur. Bu terimin, “Tam Bağımsızlık” (*İstiklâl-i Tamme*) şeklindeki biçimiyle de sadece siyasi egemenlik değil, aynı zamanda hem Batı hem de Doğu ülkelerinden sosyal ve kültürel bağımsızlık kasıt olunmuştur. Bu bağımsızlık, kölelik olarak algılanılan üçüncü bir yolu keskin keskin reddeden “Ya istiklal ya ölüm” şeklindeki⁶⁵ sert bir dikotomi ile irad olunmuştur.

Millî Mücadele de mitsel doğuş tarihine yine Nutuk’ta, Atatürk’ün “1919 senesi Mayıs’ının 19. günü Samsun’a çıktım” şeklindeki⁶⁶ ilk beyanıyla kavuşmuştur. Bu tarih ve yer, Türk tarihyazımında abidevî bir mâna ile kutsanmıştır. Atatürk’ün sembolik politikası, Cumhuriyet Halk Fırkası’nın tarihini mümkün merteye daha eski dayandırma çabasında da kendisini göstermektedir. Tüzel kimliğini 1923’de elde eden ve yine tüzüğüne göre kurultaylarını senelik olarak düzenlemesi gerekirken Fırka, 1927 yılına dek siyasi istikrarsızlıklar sebebi tek bir kez dahi kurultay tertiplememiştir⁶⁷. Başlangıcında

⁵⁵ Künye Özkan, “Mütareke Döneminde “Milliyet” Ve “Anasır” Kavramı Üzerine Tartışmalar”, *Belgi Dergisi* 1/15 (2018), 711-712.

⁵⁶ Senem Küçükkoçuncu, *Bir Üst Kimlik Projesi Olarak “İttihad-ı Anasır” Kavramına İktidar Ve Muhalefetin Yaklaşımları (1908-1913)* (Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, 2010), 62, 65.

⁵⁷ Ibid. S. 78.

⁵⁸ Fahri Yetim, “II. Meşrutiyet Döneminde Türkçülüğe Geçişte Kapsayıcı Formül: “Millet-i Hakime” Düşüncesi ve Etkileri”, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 18 (2008), 83.

⁵⁹ Ekrem H. Bayar, Doğan Yıldız, “Tarihsel Olayları Çözümlemede Metin Madenciliği”, 198.

⁶⁰ Hüseyin Ağca, “Atatürk’ün Büyük Nutuk’unda Geçen Millî Kimlikle İlgili Kavram, Terim Ve Söz Öbeklerinin Analizi”, *Doğumunun 125. yılında Mustafa Kemal Atatürk Uluslararası sempozyumu bildirileri* içinde (Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 2011), 85-86.

⁶¹ Ibid.

⁶² Sevim Önder Yılmaz, “Nutuk’un Dil ve Üslup Özellikleri”, *Atatürk Ansiklopedisi*, erişim 7 Temmuz 2023, <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/nutukun-dil-ve-ustlup-ozellikleri/>.

⁶³ Bernard Lewis, “Watan”, *Journal of Contemporary History* 26/ ¼ (1991), 525-527.

⁶⁴ Hüseyin Ağca, “Atatürk’ün Büyük Nutuk’unda”, 85-86.

⁶⁵ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 38.

⁶⁶ Ibid, 31.

⁶⁷ Mete M. Kaynar, “Nutuk’u okumak”, 91.

Atatürk'ün konuşmasını icra ettiği kurultay, ilk olmasına rağmen ikinci kurultay olarak adlandırılmış, ilk kurultay payesi ise Sivas Kongresi'ne verilmiştir.

Bu minvalde, kurultayın açılışında Atatürk'ün “Fırkamız, geçen ıstırap seneleri içinde milletimizin hayatı ve şerefi için gösterdiği yüksek azim ve iradenin temsilcisi olarak bundan dokuz sene evvel meydana çıkmıştı. Bütün Anadolu ve Rumeli'yi kapsamak üzere ilk genel kongremiz Sivas'ta yapılmıştı”⁶⁸ şeklinde bir beyanatu mevzubahistir. Böylelikle Fırka, Kurtuluş Savaşı'nın ana teşkilatlandırıcı gücü olarak vasıflandırılmış ve doğrudan Millî Mücadele'nin sembolü haline getirilmiştir. Esasında ise Fırka, “Heyet-i Temsiliye” (metinde 98 kez geçmektedir), “Millî Meclis” (25 kez geçmektedir), “Müdafa-i Hukuk” (18 kez geçmektedir), “Türkiye Büyük Millet Meclisi”, “Meclis-i Âli” (185 kez geçmektedir) gibi ulusun temsiliyet teşkilatlarıyla aynı safta ve statüde idi.

Olaylara bizzat müdahil oluşu itibariyle Atatürk figürü ayrıca, onun ulusal lider sembolüne dönüşmesine, ulusun en üst temsilcisi ve yine ulusun arzularının baş beyanatçısı konuma gelmesiyle sonuçlanmıştır. Hatta Adak bu durumu, tüm metin boyunca değişmez bir “ben” ile ifade olunan, yegane kahraman yahut Türkiye tarihinde seküler peygamber miti olarak adlandırmaktadır⁶⁹. Hakikaten de Nutuk'un metni oldukça şahsileştirilmiştir. Şahsi sorumluluklar ve olaylara müdahillikler, “ben” şahıs edatıyla vurgulanmaktadır. Millî Mücadele'deki umumi başarıya yapılan katkılardan bahsolunurken, bu edata, 139 kez tekrar eden “biz” edatına kıyasla 425 kez rastlanılmaktadır⁷⁰. En başta kendisinin ifadesiyle “benim kararım, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk devleti tesis etmektir”⁷¹ şeklinde olmak üzere kararların alınışında Mustafa Kemal, en büyük sorumluluğu doğrudan kendi omuzlarına yüklemektedir.

Bireyin ve ulusun rolleri arasındaki münasebete, Mustafa Kemal'in şu sözleri pek iyi bir açıklama getirmektedir: “Gerçi asıl olan millettir, toplumdur. Onun da genel iradesi mecliste tecelli eder. Bu her yerde böyledir. Fakat, fertler de vardır. Meclis, memleket ve devlet işlerini fertlerle, şahıslarla, yapmaktadır. Her devletin işlerini idare eden şahıs ve şahıslar meydandadır”⁷². Bunun haricinde Mustafa Kemal, bir ulus lideri için gerekli olan hususiyetlerin bir tarifini de yine Nutuk'ta “Öncü olacakların, her ne olursa olsun gayeden dönmemesi, memlekette barınabilecekleri son noktada, son nefeslerini verinceye kadar, gaye uğrunda fedakarlığa devam edeceklerine işin başında karar vermeleri (...)”⁷³ şeklinde vermektedir.

Sair çalışmalarda, Nutuk'un da etkisiyle Atatürk'ün şahsının, ulusunu Avrupa medeniyetinin ve terakkisinin en üst mertebesine doğru yürüten Napolyonvari bir figür, yeni bireye bir örnek numune olarak algılanır olmuştur⁷⁴. Yine konuşması, Antik Yunan ve Roma oratorlarıyla mukayese edilmiş⁷⁵ ve yine aynı şekilde Nutuk, kökeni Orhun Kitabelerine dayanan⁷⁶ bir hitabet sanatı ananesinin devamı olarak sayılırken⁷⁷, Atatürk ise eski Türk Kağanlarıyla kıyaslanmıştır.

Aynı zamanda Nutuk'ta, “kuvvetle, kudretle ve zorla”⁷⁸ ulusça devrilen ve geri kalmışlığın, hainliğin ve asırlar boyunca Türk ulusunun sömürülüşünün sembolü olan bir sultan görüntüsü çizilmektedir. Atatürk, “Osmanoğulları, zorla Türk milletinin hakimiyet ve saltanatına el koymuşlardı ve bu tasallutlarını altı asırdan beri sürdürmüşlerdi”⁷⁹ sözleriyle bu hususa bir vurguda bulunmuştur. Osmanlı hanedanı ve hilafet Nutuk'ta, ulusu eşitlerin birleşimi şeklinde tanımlayan klasik fikri savunan Mustafa Kemal'in karşı

⁶⁸ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 27.

⁶⁹ Hülya Adak, “National Myths and Self-Na(rra)tions”, 515.

⁷⁰ Sevim Önder Yılmaz, “Nutuk'un Dil ve Üslup Özellikleri”.

⁷¹ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 38.

⁷² *Ibid*, 498.

⁷³ *Ibid*, 58.

⁷⁴ Hülya Adak, “National Myths and Self-Na(rra)tions”, 514-515.

⁷⁵ Oktay Çanaklı, “Atatürk'ün Büyük Nutku”, Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi, erişim 7 Temmuz 2023, http://atailkuyg.ege.edu.tr/files/o_c-nutuk.pdf.

⁷⁶ Elif Güler, İklim Goksel, “Understanding Turkish Rhetoric in the Intertextuality of Two Seminal Texts: The Orkhon Inscriptions and Atatürk's Nutuk”, *Advances in the History of Rhetoric* 22/2 (2019), 195.

⁷⁷ Muhsine Böreği, “Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri”, 356.

⁷⁸ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 527.

⁷⁹ *Ibid*.

çıktığı, bir kulluğun sembolleri olmuşlardır. İnanç sahibi Türkler, Allah'ın kulu olarak kalabilmişlerdir fakat artık halifenin ve sultanın kulu olarak kalamazlardı.

Mustafa Kemal, yeterince birikmiş olan sembolik sermayeden istifade ederek ve muhalefetin faydasızlığından ve muhalefet tarafından ulusun varlığına yönelik gelen tehditlerden gereken çıkarımları yaparak, sembolik politikayı gayet sanatkarane bir şekilde icra etmiştir. Nutuk'ta Atatürk'ün en sert eleştirilerine uğrayan kişiler, Çerkez Ethem ve Damat Ferit Paşa olmuştur ki Padişah Vahdettin ile birlikte bu şahıslara ithafen “asi, hain, alçak, adi bir mahlûk, aciz, bi-idrak, bi-şuur, gafil, cahil, zavallı, canı, vatan haini, ahmak, din ve milletlerin satmış, hayâsız, küstah, serseri”⁸⁰ gibi hakaretimiz ifadeler sarfedilmiştir. Hristiyan azınlıklar ve Türk vatanını işgal eden düşman devletler de ayrıca kınayıcı sözlerin muhatapları olmuşlardır.

Atatürk ve Ulusal Miti Şekillendirme Teknikleri

Nutuk'taki ulusal mitin ana bileşenlerini izah ettikten sonra, Mustafa Kemal'in icraasında belirli bir semboller seçkisini kullandığı o teknikle bu ulusal miti nasıl meydana getirdiği üzerinde durmak gerekmektedir. Suavi Aydın'ın tespitine göre Atatürk, konuşmasında geriye doğru yaptığı bir bakışla tarihi silbaştan inşa etmiş, bu inşaada cumhuriyete giden yolu metne bir leitmotiv olarak seçmiştir⁸¹ zira 1919'dan beri asıl mesele, çoğu kimsenin olacağını ayan beyan bildikleri Cumhuriyet'in inşası değil, Cumhuriyet'te iktidarda kimin olacağı idi⁸².

Her bir teknik uygulama, aklı başında ve bilinç dahilinde yani belirli bir hedef doğrultusunda icra edilmiştir. Nutuk'ta belirli birkaç hedef gayet zahiren madde madde sıralanmaktadır ki bunların ilki, dış ve iç siyasette ulusun tam bağımsızlığıdır. Atatürk'ün sözlerine göre “haysiyetli ve şerefli bir millet olarak yaşamak” yegane seçenektir. Aksi takdirde ulus, “medeni insanlık karşısında uşak olmak mevkiinden yüksek bir muameleye layık olamaz”⁸³.

Bu çerçevede Atatürk, devletin varlığını ancak ve ancak ulusal bir biçimle kavramaktaydı. Bunun gereğince de şöyle bir strateji geliştirtirmiş ve takip etmiştir: cumhuriyetin hedeflediği başarı, saltanat devrinden cumhuriyet idaresine geçmek olup, bunun gereğince saltanat ve hilafet kaldırılacak ve bunların ardından da “Türk milletini, medeni cihanda layık olduğu mevkie yükseltmek ve Türk Cumhuriyeti 'ni sarsılmaz temelleri üzerinde, her gün daha ziyade takviye etmek (...) ve bunun için de, istibdat fikrini öldürmek”⁸⁴ şeklindeki diğer hedeflere ulaşmak için iç siyasi bir mesaiye girişilecektir. Ayrıca Mustafa Kemal'in, yukarıda tasvir olunan vaziyetlerden de aşıkâr olduğu üzere, önünde duran Cumhuriyet Reisi seçimlerinde muhalefetle mücadele etmek gibi bir dizi gizli siyasi hedeflere de sahip olduğu ifade edilebilir.

Atatürk tüm bu hedeflerine ulaşmak için, muhaliflerine menfi birer sembolik imaj yaratmakta kullandığı, olumsuzlama ve itibarsızlaştırma tekniğine başvurmuştur. Bu teknikleri uyguladıklarının en başında “ilk andan itibaren Millî Mücadelenen amansız düşmanı”⁸⁵ olan hakim hanedan gelmektedir. Ulusun iradesi, sadece kendi şahsi saadetlerinin derdinde olan Damat Ferit Paşa'nın riyasetindeki kabine⁸⁶ tarafından desteklenen Padişah'ın iradesiyle karşıt halde konumlandırılmıştır. Böyle bir teknik Mustafa Kemal'e, onun sözlerinde göre “hakiki medeniyet aleminde gülünç”⁸⁷ ve “Türk milletine karşı en büyük fenalığı”⁸⁸ eden saltanat ve hilafetin kaçınılmaz olarak kaldırılması gibi henüz milletin hazır ve alışkın olmadığı meseleleri⁸⁹ temellendirmek imkanı sağlamıştır. Atatürk yaptığı kürsü konuşmasında İslam'ın, “bin bir türlü siyasi ve şahsi

⁸⁰ Sevim Önder Yılmaz, “Nutuk'un Dil ve Üslup Özellikleri”.

⁸¹ Suavi Aydın, “Millî Sır”, *Resmî Tarih Tartışmaları 5. Nutuk* içinde (Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 2010), 107.

⁸² Ibid, 110, 112-113.

⁸³ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 38.

⁸⁴ Ibid, 665.

⁸⁵ Ibid, 40.

⁸⁶ Ibid, 31.

⁸⁷ Ibid, 39.

⁸⁸ Ibid, 39.

⁸⁹ Ibid, 39.

maksat ve menfaat temini için” ve “milletimizi aldatmak için”⁹⁰ suistimal edilen bir dini enstrüman şeklindeki algısını daha da pekiştirmiştir.

Atatürk’ün sembolik politika tekniğinin temelini, hakimiyetin millete tevdi edilmiş olduğu kendi iktidarının meşrulaştırılması teşkil etmektedir. Mustafa Kemal, kendisini “Türk milletinin hürriyet ve bağımsızlık fikrinin ölümsüz abidesini vücuda getiren bir milletin evladı, bir ordunun başkumandanı”⁹¹ olan bir kişi olarak tanımlamıştır. Ulus, gücün ve desteğin membaı addedilmiş ve bu sebeple de Mustafa Kemal’in nutuğunda kendisinin baş muhatabı yine ulus olmuştur. Atatürk yegane meşru lider imajını, ulusa hitaben yaptığı ve yine ulusu temsilen yaptığı seslenişle biçimlendirmiştir. Bilhassa, Sivas Kongresi’nin tertibi meselesi üzerine “Benim için en büyük korunma noktası ve şefaahat kaynağı milletimin sinesidir. Kongrenin toplanma lüzumu, zamanı ve mahalli hakkında tesirli olmak, bendenizin şahsi hükmümün pek ziyade üstünde tesire sahip olan millet kararıyla alakalı bir keyfiyettir”⁹² ifadelerinde bulunmuştur. Aynı şekilde “yalnız milletin şefkat ve civanmertliğine güvenerek ve onun bitmez feyiz ve kudret kaynağından ilham ve kuvvet alarak vicdani vazifemize devam ettik”⁹³ şeklinde bir beyanatı da söz konusudur.

Mustafa Kemal’in Nutuk’ta ulus imajına tayin ettiği şekil gayet ustacadır. Ulusun hemen şimdi oluşmayan, asırlarca sürmüş tarihi olan bir yapısı olduğunu, şimdi olanın sadece bir uyanış olduğunu ileri sürmüştür ki bu yaklaşım, sair ulus inşa projelerindeki klasik ulus anlayışıyla tam bir uyum içerisindedir. Mustafa Kemal bir beyanatında “Efendiler, asırlardan beri Doğu’da mağdur ve mazlum olan milletimiz, Türk milleti, hakikatte yaratılıştan sahip olduğu hasletlerden yoksun kabul ediliyordu”⁹⁴ ifadelerine yer vermiştir. Atatürk için millî kimliğin temelinde kandaşlık değil, ortak kültür ve toprak yer almaktaydı. Atatürk, “ırk” teriminin kullanımından da kaçınmıştır. “Dünyanın muhtelif taraflarında kütleler halinde yaşayan, türlü ırktan üç yüz milyonluk bir camianın”⁹⁵ hilafet çatısı altında birleşeceği ihtimalini olumsuzlamak için ve 16 Mart 1920 tarihli bir telgrafında “ırkımızın yaratılıştan donanmış olduğu medeni kabiliyet”ten bahsederken⁹⁶ olmak üzere Nutuk’ta bu terime sadece 2 kez yer vermiştir.

Atatürk’e, kendisini ulusun ve onun çıkarlarının yegane temsilcisi olarak konumlandırma imkanını tanıyan nesne nedir? Evvela, ulusun tamamıyla başına buyruk olmadığı, lidersiz kalamayacağı iddia edilmiştir. Mustafa Kemal’in “Farkında olmadığı halde başsız kalmış olan millet karanlık ve belirsizlik içinde tecelliyatı beklemektedir”⁹⁷ minvalindeki sözleri bu iddiasına kaynaklık etmektedir. “Efendiler, tarih, itiraz edilemez bir surette ispat etmiştir ki, büyük meselelerde muvaffakiyet için kabiliyet ve kudreti sarsılmaz bir reisin varlığı elzemdir”⁹⁸ şeklindeki beyanında da zahir olduğu üzere Atatürk’e göre, tarihin kritik anlarında bir liderin varlığı hususi bir önemi haizdir. Aynı zamanda Atatürk, “Ananevî boyun kırmaktan üzüntü duymayan bir millet ve biz yürüyelim arkamızdan gelsinler”⁹⁹ türünden fikirlerin de karşısında olmuştur. Ulus, Erzurum Kongresinde “Millî iradeyi hakim kılmak esastır”¹⁰⁰ lafzıyla kararlaştırılarak irad olunduğu üzere kendi iradesinin sahibidir.

Saniyen, Atatürk kendisini dürüst, irade sahibi ve “zaman geçirmeksizin, millî iradenin faaliyete geçirilmesini ve milletin bizzat fiilen ve silahlı olarak tedbirler almaya başlamasını temin zaruretine kani”¹⁰¹ biri olarak ulusun çıkarları ile onun iradesini icraate geçirmek uğruna gayet parlak askerlik kariyerini feda edebilmiş fedakar bir lider olarak göstermiştir. Ulusu uğrunu üstlendiği icraatleri sebebiyle Atatürk, tüm dünyanın sevgisini ve

⁹⁰ Ibid, 541.

⁹¹ Ibid, 514.

⁹² Ibid, 82.

⁹³ Ibid, 60.

⁹⁴ Ibid, 613.

⁹⁵ Ibid, 540.

⁹⁶ Ibid, 316.

⁹⁷ Ibid, 37.

⁹⁸ Ibid, 76.

⁹⁹ Ibid, 66.

¹⁰⁰ Ibid, 70.

¹⁰¹ Ibid, 75.

minnettarlığını kazanmış¹⁰², ulusunun iradesinin baş beyanatçısı ve temsilcisi, vekili ve savcısı olmuştur. Bu vaziyet, niçin siyasi ve askeri erkin Mustafa Kemal'in elinde toplandığını izah etmekte ve kendisinin aldığı bir kararı, tüm ulusun yahut onun tüm temsil organlarının almış oldukları bir karar hükmünde geçirtmektedir. Bu bağlamda, Atatürk'ün aldığı kararların bir kısmının, Umumi Kongre Heyeti adına imzanlanmış olması bir tesadüften ibaret değildir.

İlk aşamada Mustafa Kemal, “aydınlanmamış, haksız bir darbe karşısında sessiz ve hareketsiz”¹⁰³ şeklindeki ifadelerle ulusun bilgisiz kalmış olduğunu vurgulamaktadır. Böylelikle, ulusun kendi için gerekli kararları bizzat kendisinin almasına hazır olmadığına, idare için bilgi sahibi bir kimseye gereksinim duyulduğuna işaret etmektedir. Bu sebeple ulusuyla buradaki münasebeti, bir ihtar, bir icraate geçirme teşebbüsü mahiyetindedir¹⁰⁴. Ulusu uyandırmak ve ayrıca onu “mümkün olduğu kadar aydınlatmak” ve “milli teşkilat fikrini yaymak”¹⁰⁵ gerekmektedir. Ulusal harekete başlık edecek bir önder, milletinden ayrılamayacak olan ordudan¹⁰⁶ bulacağı destekle ulus için gerekli kararları almak ve ulusunu harekete hazırlamak mecburiyetindedir. Bu minvalde, ulusu resmi olarak temsil edecek olan Erzurum, Sivas Kongreleri ve Millî Meclis gibi kurumlar vasıtasıyla kendi iradesini hürce gerçekleştirmek yolunda Atatürk de ulusuna yardımcı olmuştur. Örneğin Meclis'i Atatürk, millî iradenin yoğunlaştığı bir mekan olarak tanımlamakta ve “Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin üstünde bir kuvvet mevcut değildir”¹⁰⁷ beyanında bulunmaktadır.

Bu hususta, iktidarın devamlılığı meselesi ehemmiyet arz eder bir hale gelmektedir. Atatürk, kendi imajını ulusal mitin ayrılamaz bir parçası olarak biçimlendirmiş ve bu da eğer ki ulus, verilmiş olan millî mücadeleye denk bir imtihandan tekrar geçilecek olması durumunda, o veya bu herhangi bir safhasındada ve gelecek zamanda, otoritesi itibariyle Atatürk'ün kendisine denk bir başka liderin meydana çıkabilmesini ihtimaller dahilinden sıyrıp atmaktadır. Bu bağlamda, onun vefatından sonra karizmatik liderliğin bir rutinleşmeye uğramış olması bir tesadüfün sonucu değildir zira Kadir Dede'nin sözlerine göre, “karizmatik otoritenin yerini pratikte, karizmatik otoritenin yeni ‘imitasyonları’ alacaktır”¹⁰⁸.

Mustafa Kemal, kendinden sonra iktidara gelecek olan kimselerin neye göre seçileceği hususunda ulusuna nasihatlerde bulunma hakkını kendinde haiz görmüştür¹⁰⁹. Bunun haricinde, Türkiye Cumhuriyetinin idari kadrolarının insan kaynaklarını “gelecek nesiller”, “Türkiye'nin aydın ve cumhuriyetçi evlatları”¹¹⁰, “müstakbel evlatlarımız, Türk istikbalinin evladı”¹¹¹ olarak yani Nutuk'un kapanış kısmında hitab ettiği o gençlik olarak göstermektedir. Bu sebeple Mustafa Kemal'in “Bugün ulaştığımız netice, asırlardan beri çekilen millî musibetlerden doğan uyanışın ve bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir. Bu neticeyi, Türk gençliğine emanet ediyorum”¹¹² şeklindeki bu beyanı sembolik değer açısından çok yüksek bir ehemmiyet arz etmektedir.

Sembolik Politika'nın bir entrümanı ve Ulusal Mitin temeli olarak “Millî Sır”

Atatürk'ün kürsüdeki konuşmasının en büyük sembolik mefhumu halini de alan Nutuk'daki o kilit tanım, “millî sır” ifadesi olmuştur. 1927'de hakikatleri işitmeye hazır olan ulusun artık olgunlaştığını ortaya koyarcasına ve kendi aldığı kararlara bir izahat getirme sorumluluğunu hissederek Atatürk, ulusa şimdi “millî sırdan” bahsetmektedir. Bu mefhumla tam olarak, saltanatın ve hilafetin reddinde ulusun hazır olmadığı şerait içerisinde 9 sene evvel kararlaştırılan, cumhuriyetin tesis edilmesi gerektiğine ilişkin o ilk kararını kasıt etmektedir. Atatürk'ün kafasında, daha en başlarda, zaferden sonra nasıl

¹⁰² Подробнее см.: Ibid, 556-558.

¹⁰³ Ibid, 44.

¹⁰⁴ Ibid, 44.

¹⁰⁵ Ibid, 49.

¹⁰⁶ Ibid, 124-125.

¹⁰⁷ Ibid, 338.

¹⁰⁸ Kadir Dede, “Ezoterizm, Kemalizm ve Din”, 167.

¹⁰⁹ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 452.

¹¹⁰ Ibid, 624.

¹¹¹ Ibid, 666.

¹¹² Ibid, 666.

bir idare biçimini öngörülüğünü netleştirmek arzusundaki Mazhar Müfit Kansu' nun kendi hatıratında, yaptığı teşebbüse mukabellen Atatürk'ün kendisine “Bu mesele hakkında şimdiden bir şey söylemek istemem. Hatta, mevzuu bahsetmemek doğru olur”¹¹³ şeklinde bir yanıt verdiği notu düşülmüştür.

Atatürk için sırra mazhar olmayı temin eden nesne, iç ve dış bağımsızlık için verilen mücadelenin ulus için bir hayat memat meselesi olduğunun beyanı mahiyetindeki “ya istiklal ya ölüm”¹¹⁴ söylemi olmuştur. Bu düşünceye göre “millî sır” hakikaten de Nutuk'un kilit kavramı olarak karşımıza çıkmaktadır. Keza Zeynep Korkmaz'a göre de bu metin, “bir kahramanın, başsız kalmış ve olup bitecekleri karanlıklar içinde beklemekte olan bir millete, yaşama sırrını millî hâkimiyete dayanan kayıtsız şartsız bağımsız bir Türk Devleti kurabilme kararında saklı olduğunu anlatan bir eserdir”¹¹⁵.

Nutuk'un metninde “millî sır”, Erzurum ve Sivas Kongrelerinin hazırlıklarının gizli tutulması olarak farklı ve daha az bilinen bir manada da kullanılmaktadır¹¹⁶. İlk anlamdan farklı olarak burada, Osmanlı Hükümeti ve yabancı ajanlardan gizlenen bir bilginin, Atatürk ve ulus için müşterek bir sır olduğundan bahis olunmaktadır.

“Millî sır” mefhumu, Atatürk'ün ulusal lider rolünü berkitmiş ve onun bu pozisyonunu sonraki tarihlerde de muhafaza edebilmesini teminat altına almıştır. Mustafa Kemal'in sembolik politikasının ana hususiyetleri, diğer tüm kavramlardan ziyade en iyi bir şekilde sadece işbu kilit mefhumda gözlemlenmektedir. Bunun haricinde mezkur mefhum, 9 sene içerisinde Mustafa Kemal'in, saltanatın korunacağı beyanlarından cumhuriyetin kurulmasına doğru giden kamusal icraatlarındaki değişimlerine de bir izahat getirme imkanı sunmaktadır.

Atatürk'ün bildiği fakat çevresindekilerin mazharı olmadıkları bir sırrın olduğu fikri de zaten, buna hizmet edecek en mantıklı izahı teşkil edebilirdi. Bir konuşmasında Mustafa Kemal, “Milletin Padişah'ımızdan başka hiçbirinize emniyeti kalmamıştır”¹¹⁷ şeklinde bir ifade de bulunurken, “Halife'nin hıyanetinden haberdar olmadığı gibi, o makama ve o makamda bulunana karşı asırların kökleştirdiği dini ve ananevi bağlarla bağlı ve sadık” olan ulusu ve orduyu ihtar mahiyetinde, halifesiz ve padişahsız bir kurtuluş düşünenleri alenen “dinsiz, vatansız ve hain”¹¹⁸ diye itham etmektedir.

Bu durum, onun kendi görüşünün apaçık ve sarıh bir şekilde anlaşılmasının önüne geçmiştir. Atatürk'ün tespit ettiği gibi ulus, alışkanlıklarının tesir gücünü anlamaksızın dış bağımsızlığını elde etmek uğraşına girmiştir fakat iç bağımsızlık olmaksızın öteki de mümkün olamazdı. Bu esnada elitler de bağımsızlığın korunabilme ihtimalinin olduğuna inanmıyorlar, ABD'nin mi yoksa Büyük Britanya'nın mı mandasına girilmesi gerektiğinin tartışmasını veriyorlardı.

Atatürk ise, kendi iddiasına göre, daha İstanbul'dan Samsun'a doğru yola çıkmazdan evvel, milletin hissiyatının ve fikriyatının hazırlanmasından önce¹¹⁹ açık edilmemesi gereken mühim bir karar almıştır. Bu karar da “millî hakimiyete dayalı, kayıtsız şartsız bağımsız yeni bir Türk Devleti tesis etmekten”¹²⁰ ibarettir. Nutuk'a bakıldığında Atatürk'ün, önünde duran vazifesini, “Türk ata yurduna ve Türk'ün bağımsızlığına tecavüz edenler kimler olursa olsun, onlara bütün milletçe silahlı olarak karşı koymak ve onlarla mücadele eylemek”¹²¹ şeklindeki beyanıyla hem dış politik; “Osmanlı hükümetine, Osmanlı padişahına ve Müslümanların halifesine isyan etmek ve bütün milleti ve orduyu isyan ettirmek”¹²² şeklindeki beyanıyla hem de iç politik bir vazife olarak bellediği anlaşılmaktadır. Vazifelerin böylesine radikalce tayin edilmiş olmaları, “Tatbikatı bir takım

¹¹³ Kansu 1997, 35.

¹¹⁴ Ibid, 39.

¹¹⁵ Oktay Çanaklı, “Atatürk'ün Büyük Nutku”, erişim 7 Temmuz 2023, http://atailkuyg.ege.edu.tr/files/o_c-nutuk.pdf.

¹¹⁶ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 50.

¹¹⁷ Ibid, 125-126.

¹¹⁸ Ibid, 27.

¹¹⁹ Ibid, 39.

¹²⁰ Ibid, 38.

¹²¹ Ibid, 39.

¹²² Ibid, 39.

safhalara ayırmak” ve “kademe kademe yürümek”¹²³ ve yahut başka bir şekilde ifade etmek gerekirse “her safhayı vakti geldikçe tatbik etmek”¹²⁴ yordamıyla ilerleyen özel, pratik ve sağlam bir stratejinin geliştirilmesini zorunlu kılmıştır.

Peki, bir tek Atatürk'ün maruf olduğu bu bilginin gizemliliği nereden kaynaklanmaktadır? Mustafa Kemal imajının, uğradığı kutsallaştırılma ritüelinin akabinde kendisi, dinsel bir figür yahut ta gençliğe nevi şahsına münhasır bir tebliğ vazifesiyle hitap eden bir manada, bir peygamber statüsü kazanmıştır. Bu zaviyeden bakıldığında Nutuk da dinsel bir metin ve hatta bir kutsal kitap olarak telakki edilir olmuştur¹²⁵.

Halbuki Atatürk Nutuk'ta temel dayanak noktasını mistik bir ilim değil, akıl olarak seçmiştir. 9 sene boyunca yaptığı icraatların hepsinin bir mantık silsilesi¹²⁶ içerisinde olduğunu vurgulamıştır. Mustafa Kemal kürsüdeki konuşmasında icraatlarının mantıklılığı ve mutlak bir şekilde bir sebep-sonuç ilişkisini haiz olduğunu ortaya koymuştur. Hedefini belirlemiş, “ilk günden bugüne kadar takip ettiği o genel istikameti” tayin etmiş ve müteakip olaylar silsilesini yönlendirecek olan kararlar almıştır¹²⁷. Atatürk, Osmanlı erk sahiplerini dahi, mağlup olacaklarını daha olaylar baş göstermezden evvel hissetmiş olan “vatanla, milletle hiçbir vicdani ve fikri alakası kalmamış bir sürü deli”¹²⁸ olarak rasyonel gerekçelerle kendisinin karşıtı kimseler olarak konumlandırmıştır.

Nutuk'un metnini tetkik etmiş olan Muhsine Börekçi'nin tespit ettiği üzere bu eser, belirli bir şemayı takip eden gayet bariz bir mantık yapısına sahiptir. Evvela fail zevat tanıtılmakta ve vaziyet resmedilmekte, ardından hedef tespit olunmakta, hedefe erişmek için lazım gelen araçların mantıklı bir tetkiki yapılmakta ve sonrasında da girişilen icraatlar tasvirlenmek ve alınan netice gözler önüne serilmektedir. Bu yöntem Mustafa Kemal'e, tehlikeleri imkanlara dönüştürerek ve onları nötralize ederek, güçlü yönlerini daha faal bir şekilde kullanabilmesine olanak tanımıştır¹²⁹.

Akıl ve mantık Atatürk'ün tarafında olduğundan kendisi, kafa karışıklığı, kararsızlık, korku, güven, umut hislerini yaşayan padişah ve ulustan farklı olarak kontrolünü duygularına kaptırmamıştır. Atatürk bir mantık dili kullanarak, “zihinlerde mevcut olması ihtimali bulunan bazı tereddüt düğümlerini”¹³⁰ çözmek umdesiyle ulusun rasyonalitesine hitap etmiştir. Atatürk perspektiflerin en büyüğünü, memleketin istikbali için hem akıllı hem de hisleri kendi bünyesinde birleştirmeye davet ettiği gençlikte görmüştür. Bu hususta, memleketin istikbaliyle de “ilim ve fennin en son esaslarına dayalı”¹³¹ ve mutlak surette “din hakkındaki hisler ve bilgilerin her türlü hurafelerden sıyrılarak hakiki ilim ve fenlerin nurlarıyla saf ve mükemmel olunmasını”¹³² kast etmektedir.

Halbuki Atatürk, kürsüdeki konuşmasında dini terminolojiye sık sık müracaat etmiştir. Nutuk'un metninde, “Cenab-ı Hak, inşaallah, maazallah, elhamdülillah, Bimennihilkerim, Fahr-i âlem Efendimiz”¹³³ gibi dinî terimlere toplamda 184 kez tesadüf edilmektedir. Bu terminoloji en başta, seslendirilen evrakta yani kendisinin İstanbul'a, mesela Salahattin Beyefendi'ye ve Ferid Paşa'ya çektiği telgraflarda kendini göstermektedir. Kendileri bu zikrolunan isimlere hususi olarak şu sözlerle hitap etmektedir: “Cenabı Hak'a binlerce hamdü sena edelim”¹³⁴ ve “Cenabı Hak hepimizi zafere ulaştıracaktır”¹³⁵. Fakat verilen bu örneklerde esasen, iletişimin daha münasip bir biçimde gerçekleşmesi için tercih olunmuş, retorik bir pratik söz konusudur.

¹²³ Ibid, 39.

¹²⁴ Ibid, 40.

¹²⁵ Hülya Adak, “National Myths and Self-Na(rra)tions”, 512; Kadir Dede, “Ezoterizm, Kemzizm ve Din”, 140, 148, 162, 165.

¹²⁶ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 40.

¹²⁷ Ibid, 40.

¹²⁸ Ibid, 39.

¹²⁹ Muhsine Börekçi, “Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri”, 362-363.

¹³⁰ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 40.

¹³¹ Ibid, 666.

¹³² Ibid, 541.

¹³³ Sevim Önder Yılmaz, “Nutuk'un Dil ve Üslup Özellikleri”.

¹³⁴ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 78.

¹³⁵ Ibid, 63.

Dini kelamın ve düşüncelerin örtülü kullanımında, diğer misaller çok daha enteresanolardır. Örneğın, İslam felsefesinde ve Sufizm’de “zâhirin ardındaki örtülü ve gizli mâna, dinî hayatın en yüksek seviyede yaşanarak ilâhî sırlara aşına olunması”¹³⁶ manasını taşıyan “Hakikat” kelimesine Mustafa Kemal, konuşmasında pek çok kez yer vermiştir. Bu hususta, Hücvîri’ye (ö. 1072?) göre, sufilerin hakikat ile, kulun Allah’a ulaşabileceği bir mahalde ikamet etmesini ve onun sırrının tenzih makamında sona ermesini kast ettiklerini¹³⁷ hatırlatmakta yarar vardır. Atatürk’ün “hakikati beraber müşahade etmeliyiz”¹³⁸ sözü bilhassa dikkat çekicidir. Zira burada Mustafa Kemal tarafından akıbeti sezilmiş ve buna müşahade edilecek olan bir tarihi seyirden bahs olunmaktadır.

Bu “tarihi seyir” Nutuk’un metninde “mukadder” sıfatıyla tanımlanmakta olup, kararının evvelden verildiği kasıt olunmakta ve Allah’ın yarattıklarına ilişkin planını ve tabiatın işleyişini gerçekleştirmesini ifade eden¹³⁹ bir İslamî kavram olan kadere dayanmaktadır. Yani Nutuk’ta, “temelleri çökmüş, ömrü tamam olmuş”¹⁴⁰ ve ardından geriye “bir avuç Türk’ün barındığı bir ata yurdun”¹⁴¹ kaldığı Osmanlı İmparatorluğunun çöküşü, mukaderrat ile izah olunmaktadır. Bu şekilde de Allah’ın yerine, toplumu gelişmeye mecbur kılan ve onun kaderini tayin eden tarihi yasalar ve tarihi seyir koyulmaktadır.

Bu bağlamda, Atatürk’ün mütemadiyen ulusun iradesine atıflarda bulunması bir tesadüf olarak değerlendirilmemelidir. İslam geleneğinde irade, en başta “Allah’ın emirleri, hükümleri ve fiillerinde hür olduğunu bildiren sıfat”¹⁴² anlamına gelirken Sufi geleneğinde ise “Hakk’ın irad ve ihtiyarını, bireyin kendi irad ve ihtiyarlarına tercih etme”¹⁴³ manası taşımaktadır. Bu durumda da ulusun iradesi, kutsal ve müşterek ulusal cemiyetin mensupları olan tüm bireyler için reddi münasip olmayan bir emir, en yüksek değer olarak algılanılabilir.

Netice itibarıyla de terakkinin ve tarihin işleyişinin kutsallaştırılması üzerine inşa edilmiş bir mantık şeması karşımıza çıkmaktadır. Türkiye için bu, aşama aşama ilerleyen bir mütekamiliyetleşme anlamını karşılamaktadır. Fakat umumen seyreden bir nesnel terakkinin yanında, ulusu onun kaderinde yazan “selamet yoluna” ve “hakiki kurtuluşa”¹⁴⁴ doğru ilerleten, gelişimin umumi yasalarının ilmi olan ve evrensel bir entrümanı teşkil eden mantık ile kuşanmış, ideal dünya ile tarihi süreçlerin o özel hissi münasebetine vakıf bir lider olan bireyin rolü de ehemmiyet kesbetmektedir. Bu hususta, Nutuk’taki “millî sıır” tetkik eden ve onun Atatürk’e “tarihsel akış tarafından tanrısal bir görev”¹⁴⁵ olarak tevdi edilmiş olduğunu ifade eden Suavi Aydın’ın tespitinin yerinde olduğu teslim edilebilir.

Mustafa Kemal’in en başta başka kimselere göstermediği bir liderlik vasfı olan sezgisi¹⁴⁶, bir seçilmişlik özelliği olup, iktidarlarını yine tarihi seyrin mukadder kıldığı Osmanlı hanedanı üyeleriyle Atatürk’ü aynı safa koymaktadır. Nasıl oldu da böyle bir öngöründe bulunabildiğine, Mustafa Kemal’in şu sözleri şahadet etmektedir: “Ben, milletin vicdanında ve geleceğinde sezdiğim büyük gelişme kabiliyetini, bir millî sıır gibi vicdanımda taşıyarak, peyderpey bütün toplumumuza tatbik ettirmek mecburiyetinde idim”¹⁴⁷.

Sonuç

Nutuk, Osmanlı İmparatorluğundan Cumhuriyet’e geçiş döneminin sadece en mütekamil kaynağı olarak kalmamakta, aynı zamanda söylemler üzerinde olanı tayin etme, dış dünyaya tesir etme ve onu şekillendirme gücünü haiz olması sebebiyle sembolik politika için de şamil bir numuneyi teşkil etmektedir. Mündemiç olan mesajı, tarihî olayları yorumlamak suretiyle sadece Atatürk’ün iktidarını meşrulaştırmakla kalmamış, toplum,

¹³⁶ Mustafa Çağrıncı, “Hakikat”, *Tasavvuf İslam Ansiklopedisi*, c. 15 (İstanbul: Kalem Yayınevi, 1997), 178.

¹³⁷ Zafer Erginli (Ed.), *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü* (İstanbul: Kalem Yayınevi, 2006), 965.

¹³⁸ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 40.

¹³⁹ Yusuf Şevki Yavuz, “Kader”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 24 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 58.

¹⁴⁰ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 38

¹⁴¹ Ibid, 38.

¹⁴² Yusuf Şevki Yavuz, “İrade”, *İslam Ansiklopedisi*, c. 22 (İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2001), 379.

¹⁴³ Zafer Erginli (Ed.), *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*, 480.

¹⁴⁴ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 39.

¹⁴⁵ Suavi Aydın, “Millî Sır”, 106.

¹⁴⁶ Gazi Mustafa Kemal, *Nutuk*, 40.

¹⁴⁷ Ibid, 40.

değer yargıları ve standartlar için bir hareket istikameti tayin etmiş, getirdiği izahatlarla dostu ve düşmanı tanımlamış ve en önemlisi de cumhuriyetçi Türk kimliğini biçimlendirmiştir.

Atatürk Nutuk'ta, kendisinin sembolik imajını oluştururken, muvaffak bir lider olmak için bir zaruret olan, toplumun onayladığı sembollerle icra edilmiş bir kimliklendirme görüntüsü verir bir mahiyette dinî sembollerini de içeren geniş bir tasavvurlar yelpazesine müracaat etmiştir. Atatürk, cumhuriyetin tesis edileceğini ulustan önce bilmekteydi ve bu, ulusun henüz mazharı olmaya hazır olmadığı o “millî sırı” teşkil etmekteydi. Ulusunu, bu sırrı ve attığı adımları aşikar ettiği 1927 yılı kurultayında malumat sahibi kılmıştır.

Atatürk, mantık silsilesinden kuvvet bulan ancak bir medeniyet, akıl ve mantık tarikatı olan bir tarikatın şeyhi gibi seçilmişlik ve özel bir sezgi maharetine sahip, tereddüt düğümlerini çizen, gizli bilgilerin taşıyıcısı ve tebliğçisi gibi hareket etmiştir. Kendisinin maruf olduğu ve vakti gelene dek ulustan saklı tutulacak olan o bilginin giz müddetince Atatürk'ün üstlendiği rol, kutsiyet emareleri barındırmıştır. Zira “millî sır” alelade bir bilgi olmayıp, tarihin seyri gibi en üstel erkin tayin ettiği, ulusun o hazırlanılmış olan kaderini teşkil etmektedir. Batı pozitivizmi ile köklü inancın yani doğrudan Türklere has inanç hususiyetlerinin, karma olundukları bir anlatıyı görüntüsünü vermektedir.

“Millî sır” örneğinde Atatürk'ün, kendisinin karizmatik liderliğini sürdürmek için yine kendisinin sembolik politikası çerçevesinde çeşitli tasavvurlar yelpazelerini nasıl kombine ettiğini ve o yaratıcı yorumlama kabiliyetini nasıl kullandığını görmek mümkündür. Millî sır, cumhuriyetin kurulması neticesinde şimdi sadece millî sır olarak kalmayacak, mukadderat, öngörüsü ancak tarihî süreç tarafından seçilmiş kişilere mahir olan kader halini alacaktır. Ulusal mitin biçimlendirilmesini ve muhalefete karşı sembolik zaferlerin elde edilmesini, meselenin aldığı işte bu vaziyet mümkün kılmıştır.

Atatürk'ün sembolik politikası, bireyleri ve onların kimliklerini, kamu kaidelerini, devlette olan münasebetlerini, gündemi, kurumları ve siyaseti değiştirmeye, cemiyetin fertlerini onların yolbaşçıları olarak kimliklendirmeye mâlik bir politika olarak başarılı olmuştur. Atatürk için sembolik politika, kendine biçtiği hedeflere erişme ve ulusal cemiyetin onayı dahilinde erkleri kendi elinde toplama imkanı sunmuş olan etkili bir entrüman olmuştur. Netice itibariyle de Atatürk, Osmanlı İmparatorluğunun eski mütebbilerini uluslaşmaya ve yine onları, bu yıl itibariyle artık 100. yıldönümünü karşılayacak olan Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin inşasına seferber edebilmiş bir kimse olarak Türkiye tarihinde, nevi ancak kendilerinin şahsına münhasır bir yer edinmiştir.

Kaynakça

- Adak, H. (2003). National Myths and Self-Narrations: Mustafa Kemal's Nutuk and Halide Edib's Memoirs and The Turkish Ordeal, *The South Atlantic Quarterly*, 102(2-3), 509-527.
- Ağca, H. (2011). Atatürk'ün Büyük Nutuk'unda Geçen Millî Kimlikle İlgili Kavram, Terim Ve Söz Öbeklerinin Analizi, *Doğumunun 125. yılında Mustafa Kemal Atatürk Uluslararası sempozyumu bildirileri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi, 83-88.
- Armstrong, J.A. (1982). *Nations before nationalism*. Chapel Hill: University of North Carolina Press.
- Aydın, S. (2010). Millî Sır, *Resmi Tarih Tartışmaları 5. Nutuk*. Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 105-116.
- Bayar, H.E., Yıldız, D. (2021). Tarihsel Olayları Çözümlemede Metin Madenciliği: Nutuk Üzerine Bir Uygulama, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 68, 185-223, doi.org/10.46955/ankuayd.943708.
- Bourdieu, P. (1987). Espace social et pouvoir symbolique, *Les choses dites*. Paris: Éditions de Minuit, 147-166.
- Bourdieu, P. (1977). Sur le pouvoir symbolique, *Annales. Economie. Société. Civilisations*, 3, 405-411.

- Börekçi, M. (2008). Atatürk'ün Nutuk'unda söz dizimi ve üslup özellikleri, *The Journal of International Social Research*, 1(5), 353-375.
- Brysk, A. (1995). "Hearts and minds": bringing symbolic politics back in, *Polity* 27(4), 559-585, doi.org/10.2307/3234960.
- Cicioğlu, H. (2003). Atatürk'ün Büyük Nutuk'ta Adları Geçen Muhalileri, Muhalefet Gerekçeleri, Atatürk'ün Cevabı, *Yetmiş beşinci Yılında Büyük Nutuk'u Anlayarak Okumak Bilgi Şöleni 17-18 Ekim 2003*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, 111-155.
- Çağrı, M. (1997). Hakikat, *Tasavvuf İslam Ansiklopedisi*. 15. İstanbul: Kalem Yayınevi, 178-179.
- Çambel, H.C. (1939). Atatürk ve Tarih, *T.T.K. Belleten* 3(10), 269-272.
- Çanaklı, O. Atatürk'ün Büyük Nutku, *Ege Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Uygulama ve Araştırma Merkezi*, erişim 7 Temmuz 2023, http://atailkuyg.ege.edu.tr/files/o_c-nutuk.pdf.
- Dede, K. (2010). Ezoterizm, Kemalizm ve Din. Kutsal bir Kitap Olarak Nutuk, *Resmi Tarih Tartışmaları 5. Nutuk*. Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 139-198.
- Edelman, M. (1964). *The symbolic uses of politics*. Urbana: University of Illinois Press.
- Edelman, M. (1971). *Politics as symbolic action. Mass arousal and quiescence*. Chicago: Markham publishing company.
- Eraslan, C. (2007). Nutuk, *İslam Ansiklopedisi*, 33. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 276-278.
- Erginli, Z. (Ed.). (2006). *Metinlerle Tasavvuf Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Kalem Yayınevi.
- Gazi Mustafa Kemal. (2015). *Nutuk*. Ankara: Kaynak Yayınları.
- Giritli, İ. (1997). Okunuşunun 70. Yılı Kutladığımız Büyük Nutuk Nedir, *ATAM Dergisi*, 13(38), 649-659.
- Guler, E., Goksel, I. (2019) Understanding Turkish Rhetoric in the Intertextuality of Two Seminal Texts: The Orkhon Inscriptions and Atatürk's Nutuk, *Advances in the History of Rhetoric* 22(2), 194-207, doi.org/10.1080/15362426.2019.1618057.
- Gürkan, H. (2013). Atatürk'ün Söylevi (Nutuk) Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 13(27), 123-136.
- İnan, A. (2007). *Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- İnan, A. Büyük 'Nutuk'ta Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi, *BELLE TEN*, 30(120), 515-524.
- Kabacaoğlu, Ö. (2021). Hatıratlarla Karşılaştırmalı Nutuk: Gazi Mustafa Kemal Atatürk. İstanbul Kültür A.Ş., İstanbul, 2020, *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 68, 703-710, doi.org/10.46955/ankuayd.943799.
- Kansu, M.M. (1997). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. Ankara: TTK Basımevi.
- Kaynar, M.M. (2010). Sunuş: Resmi Tarihin Kurucu Metni Olarak Nutuk, *Resmi Tarih Tartışmaları 5. Nutuk*. Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 7-14.
- Kaynar, M.M. (2010), Nutuk'u okumak, *Resmi Tarih Tartışmaları 5. Nutuk*. Ankara: Özgür Üniversite Yayınları, 35-104.
- Korkmaz, Z. (2007). Mustafa Kemal Atatürk'ün Büyük Nutuk Adlı Eserinin Tarihi ve Güncel Değeri Üzerine, *Türk Dili*, 56(94), 321-331.

- Küçükoyuncu, S. (2010). *Bir Üst Kimlik Projesi Olarak "İttihad-I Anasır" Kavramına İktidar Ve Muhalefetin Yaklaşımları (1908-1913)*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Lewis, B. (1991). Watan, *Journal of Contemporary History*, 26(3/4), 523-533.
- Malinova, O.Yu. (2012). Cimvolicheskaya politika: Kontury problemnogo polya, *Simvolicheskaya politika, 1. Konstruirovaniye predstavlenii o proshlom kak vlastnyi resurs*. Moskva: INION RAN, 5-16.
- Malinova, O.Yu. (2010). Simvolicheskaya politika i konstruirovaniye makropoliticheskoi identichnosti v postsovetskoii Rossii, *POLIS*, 2, 90-105.
- Malkoç, E. (2008). The 1927 Republican People's Party Congress and Mustafa Kemal's Great Speech From the Perspective of İkdam Newspaper, *International Review of Turkology*, II(2), 41-53.
- Özkan, K. (2018). Mütareke Döneminde "Milliyet" Ve "Anasır" Kavramı Üzerine Tartışmalar, *Belgi Dergisi*, I(15), 694-727.
- Şehirli, Y.A. (2000). Atatürk'ün Gençliğe Hitabesi'nin Tahlili, *Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 47(16), 637-644.
- Yılmaz Önder, S. Nutuk'un Dil ve Üslup Özellikleri, *Atatürk Ansiklopedisi*. Erişim 7 Temmuz 2023. <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/nutukun-dil-ve-ustup-ozellikleri/>.
- Yavuz, Y.Ş. (2001). İrade, *İslam Ansiklopedisi*, 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 379-380.
- Yavuz, Y.Ş. (2001). Kader, *İslam Ansiklopedisi*, 24. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 58-63.
- Yetim, F. (2008). II. Meşrutiyet Döneminde Türkçülüğe Geçişte Kapsayıcı Formül: "Millet-i Hakime" Düşüncesi ve Etkileri, *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 71-84.